

Köszöntő

Mivel is jellemezhetnénk egy jeles születésnap alkalmával Szász Zoltán kollégánkat, mint a tájékozottság, fáradhatatlanság és szerénység egymásba fonódó tulajdonságaival? Közel öt évtizedes életpályája, ami eltéphetetlenül összefonódott a Történettudományi Intézettel, töretlenül testesíti meg mindezeket. Ez idő óta munkálkodik a dualizmus kori Magyarország és Erdély gazdaság- és társadalomtörténetének mind pontosabb és elemzőbb feldolgozásán. Cikkek, közlemények, tanulmányok, kötetek végelethetetlen sora magyarul, románul, németül, franciául és angolul, ezek a mérföldkövei az 1960-as évek elején indult útnak. Közülük is kiemelkedik a 20. század utolsó negyedszázadának legnagyobb szakmai és közéleti visszhangot kiváltott kollektív történeti feldolgozása, a háromkötetes Erdély története. E páratlan munka egyik szerkesztőjeként, Köpeczi Béla főszerkesztő közvetlen munkatársaként 1976–1987 között minden energiáját e hatalmas munka koordinálására, számos 19. századi fejezet megírására, koncepcionális és gyakorlati problémák tisztázására áldozta. Erdélyi gyökerei határozták meg azt az elkötelezettséget, mellyel figyelmét a munka sikerére, és mindenekelőtt arra összpontosította, hogy ez a mű ne növelje tovább a történelem értékelésében meglévő szakadékokat, hanem éppen ellenkezőleg a konstruktív szakmai eszmecserék ösztönzőjévé váljon. Olyan viták alapjává, ahol az eltérő (vagy éppen ellentétes) nézeteket képviselő szakemberek is megpróbálják megérteni és értelmezni egymás álláspontját. Akkor is, ha nem fogadják el azokat.

Szász Zoltánt munkássága, Magyarország és Románia tudományos kapcsolataiban vállalt szerepe, és nem utolsósorban a mértékadó román történészekkel kialakult személyes ismeretsége a magyar–román történettudományi együttműködés meghatározó személyiségévé tették. Ennek volt köszönhető, hogy sok éves szünet után 1990-től újra indulhatott, és a mai napig rendszeresen, magas színvonalon dolgozik a magyar–román történész vegyes bizottság.

Szívós türelem, empátia és meggondolt, higgadt elkötelezettség jellemzi a magyar kisebbségek történetével kapcsolatos kutatómunkáját, publikációit, számos szakmai és közéleti fórumon végzett tevékenységét. Legyen szó az 1880-as évek román külpolitikájáról, a második bécsi döntés körülményeiről, román vagy magyar történeti mítoszokról, résztanulmányai csakúgy, mint szintézisei (így a Románia történetéről írott könyve vagy a Gergely Andrással közösen készített

összefoglaló Magyarország dualizmus kori történetéről) türelmesen faggatják a forrásokat, bőkezűen bánnak a tényekkel, visszafogottak, de határozottak a következtetéseikben és általánosításokban. Munkássága így vált ismertté túl az ország határain, a nemzetközi fórumokon. Éppen mély szakmai ismeretei, türelme predesztinálták őt arra, hogy sok éve a Magyar Történeti Atlasz munkálatainak irányítója, koordinátora legyen.

Talán kevésbé ismert a szakmai közvélemény előtt, hogy Szász Zoltán különösen kedvelt érdeklődési és kutatási területe a modern kori technika története. Mérhetetlen kitartással tud elmerülni a műszaki részletekben és képes tanítványaival láttatni a technikai változások rövidebb és hosszabb távú gazdasági és társadalmi hatásait. A historiográfia mellett ez az a terület, ahol egyetemi oktatóként jeles szerepet tölt be a történészképzésben és a modern muzeológia stúdiumának oktatásában.

A sors úgy hozta, hogy kutatói munkássága mellett sok éven át jelentős részt kellett vállalnia a tudományszervezésből, irányítómunkából. Hat éven át volt a Történettudományi Intézet igazgatója, az Akadémia Társadalomtudományi Kuratóriumának elnöke, ma is az Intézet Tudományos Tanácsának társelnöke. Tagja a meghatározó szakmai folyóiratok szerkesztőbizottságainak, számos tudományos testületnek. E megbízatásokban szerzett tapasztalatai is erősítik mindig minden részletre kiterjedő figyelmét, rendkívül körültekintő, alapos mérlegelés után világosan, egyértelműen megfogalmazott állásfoglalásait.

Szász Zoltán pályája az 1956 után induló, sokfajta korlát között a nemzeti célokat szolgálni akaró és tudó magyar értelmiség nem könnyen megharcolt sikertörténete. Gondosan megválogatott téglákat időálló habarccsal összekötve építkezett, építkeznek. Ehhez kívánunk neki sok erőt és kitartást!

Ad multos annos!

Barátai, kollégái, a szerkesztőbizottság és a szerkesztőség